

Udskriftsdato: 15. december 2025

KEN nr 9351 af 01/09/2001 (Gældende)

Ankestyrelsens principafgørelse P-19-01 om højeste førtidspension - kronisk træthedssyndrom - erhvervsevne - lægelig vurdering - funktionsudygtighed - renter forud for sagsanlæg - Højesterets dom af 14. august 2001

Ministerium: Beskæftigelsesministeriet

Journalnummer: J.nr.: 600630-95

Ankestyrelsens principafgørelse P-19-01 om højeste førtidspension - kronisk træthedssyndrom - erhvervsevne - lægelig vurdering - funktionsudygtighed - renter forud for sagsanlæg - Højesterets dom af 14. august 2001

Resume:

Højesteret frifandt et socialt nævn for krav om højeste førtidspension. Der var heller ikke krav på renter af efterbetalt pension forud for sagens anlæg.

Sagen drejede sig om en kvinde, født i 1950, med træthedssyndrom. Vestre Landsret havde fundet at ansøger havde ret til mellemste pension, men ikke til højeste pension.

Højesterets bemærkninger:

Tilkendelse af højeste førtidspension er betinget af, at ansøger i ethvert erhverv må anses for kun at have ubetydelig erhvervsevne i behold. Det er således ikke tilstrækkeligt, at erhvervsevnen er nedsat med mere end 2/3. Erhvervsevnen skal være helt eller næsten helt bortfaldet, og enhver revalideringsmulighed skal være udelukket.

Ved afgørelsen af, hvilken erhvervsevne der kan antages at være i behold, indgår en lægelig vurdering af den fysiske og psykiske helbredstilstands indvirkning på den fysiske og psykiske funktionsdygtighed. Der skal herudover lægges vægt på denne funktionsudygtigheds indvirkning på erhvervsevnen.

Det var ikke efter bevisførelsen for Højesteret godtgjort med den fornødne sikkerhed - jf. herved Højesterets domme af 22. december 1999 (U 2000.645*) og 12. januar 2001 (U 2001.768*) - at ansøger i april 1995 måtte anses for i ethvert erhverv kun at have en ubetydelig erhvervsevne i behold, således at hun havde ret til højeste førtidspension. Højesteret stadfæstede derfor dommen for så vidt angik afgørelsen af pensionsspørgsmålet.

Parterne var enige om, at de pensionsbeløb, der skulle efterbetales, og som var forfaldet efter sagens anlæg, skulle forrentes med procesrente fra forfaldstidspunktet for den enkelte pensionsydelse. De var derimod uenige om, hvorvidt pensionsbeløb forfaldet før sagens anlæg skulle forrentes fra forfaldstidspunktet for den enkelte pensionsydelse eller først fra sagens anlæg.

Renteloven giver ikke hjemmel for forrentning fra noget tidligere tidspunkt end sagens anlæg. Der forelå heller ikke omstændigheder vedrørende den manglende pensionsbetaling, som kunne lægges nævnet således til last, at der var grundlag for at tilkende rente efter bestemmelsen herom. Nævnet blev derfor frifundet for rentepåstand.

Love:

Lov om social pension - lovbekendtgørelse nr. 615 af 26. juni 2001 - § 14, stk. 1 og § 15

Lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v. - lovbekendtgørelse nr. 485 af 29. maj 2007 - § 13 og § 14

Note:

*) se P-3-00 og P-5-01

Sagsfremstilling:

Sagen vedrørte en kvinde, der var født i 1950. Hun havde gennemgået 7 års skolegang, og derefter havde hun en række ansættelsesforhold samt perioder med arbejdsløshed. Hun arbejdede som husassistent på en husholdningsskole, på fabrik, i en børnehaveklasse, på en døgninstitution for fysisk og psykisk handicappede samt som assistent i et supermarked. Fra juni 1992 blev hun fastansat i supermarkedet. Fra november samme år blev hun sygemeldt, og hun var ikke i arbejde siden.

Ansøgerens egen læge konkluderede i statusbedømmelser fra 1993, at helbredstilstanden ikke havde set ud til at bedre sig, at sygdommen havde varet over seks måneder, at det derfor drejede sig om post viralt syndrom (kronisk udmattelsessyndrom), og at arbejdsevnen var reduceret med mere end 2/3.

I neurologisk speciallægeerklæring fra januar 1994 blev konkluderet, at den kliniske undersøgelse hverken havde givet mistanke om andre neurologiske sygdomme eller - ud fra anamnesen og den objektive fremtræden - om endogen depression eller neurose, at der ikke var grund til en psykologisk demenstestning, at ansøger måtte formodes at lide af kronisk udmattelsessyndrom, og at hun ikke længere havde nogen anvendelig erhvervsevne.

I juni-juli 1994 var hun tilmeldt 8 uger på revalideringsinstitution og blev herefter sygemeldt. Det blev konkluderet, at der ikke var realistiske revalideringsmuligheder, hverken til fysisk arbejde eller til uddannelse, at den beskrevne træthed gjorde funktionsniveauet meget lavt, og at hun derfor skulle søge førtidspension.

En psykiatrisk overlæge konkluderede 31. august 1994 efter en indlæggelse, at der ikke var tegn på psykisk lidelse, og at hendes erhvervsevne ud fra hendes beskrivelser af sin funktionsevne var nedsat med mere end 2/3.

Efterfølgende konkluderedes i en epikrise vedrørende indlæggelse fra 26. - 29. oktober 1994, at der ikke blev fundet tegn til somatisk sygdom, men at hun heller ikke opfyldte kriterierne for at få stillet diagnosen kronisk træthedssyndrom, og at der, bortset fra gradvis optræning, ikke var behandlingsmuligheder. Diagnoserne blev angivet som asteni, muskelsmerter, ledsmerter og hovedpine.

Egen læge anførte i generel helbredsundersøgelse af 19. januar 1995, at ansøger blev meget træt ved almindelige anstrengelser, at hun fik kvalme og kastede op somme tider med feber, at hun fik ledsmerter i knæled, fodled og håndled, at hun tog smertestillende medicin, og at hun klagede over umådelig træthed døgnet igennem, men samtidig kunne have svært ved at sove. Lægen konkluderede herefter, at hendes erhvervsevne var reduceret til en ubetydelighed på arbejdsmarkedet, at hun i hjemmet fungerede med en arbejdsreduktion på mere end 60%, og at hun havde ganske meget hjælp til at holde hjemmet i det daglige.

Der blev søgt helbredsmæssig pension den 25. januar 1995, og kommunen tilkendte hende forhøjet almindelig pension den 28. marts 1995.

Vestre Landsret afsagde dom den 30. April 1998 med følgende begrundelse og resultat:

Revaliderings- og pensionsnævnet tiltrådte tilkendelsen af forhøjet almindelig førtidspension, men fandt ikke grundlag for mellemste pension.

Lov om social pension § 15 indeholder en opregning af, hvilke forhold pensionsmyndighederne skal tage hensyn til ved bedømmelsen af en pensionsansøgers erhvervsevne. Landsretten findes på denne baggrund at kunne foretage en prøvelse af, om sagsøgeren efter de tilvejebragte oplysninger opfylder betingelserne for at opnå pension som påstået.

Sagsøgeren havde siden 1989-90 lidt af kronisk træthed med symptomer i form af bl. a. feber, kvalme, opkastning, svimmelhed og ledsmerter. Lidelsen havde medført, at hun måtte ophøre med erhvervsarbejde, og at hun kun kunne udføre husligt arbejde i hjemmet i meget begrænset omfang. Der var efter det oplyste ingen mulighed for behandling eller revalidering. Lidelsen havde - som også fastslået af pensionsmyndighederne - en sådan karakter, at sagsøgeren var berettiget til førtidspension. Det måtte på baggrund af den udførlige arbejdsprøvningsudtalelse, der vurderede sagsøgerens funktionsniveau som svært nedsat, sammenholdt med de lægelige udtalelser lægges til grund, at sagsøgeren kun havde en megen beskedet erhvervsevne i behold. Den omstændighed, at undersøgelsen i 1994 viste, at sagsøgeren ikke opfyldte alle kriterier for diagnosen kronisk træthedssyndrom, ændrede ikke herved. Landsretten fandt det herefter med fornøden klarhed godtgjort, at sagsøgerens erhvervsevne var nedsat med i hvert fald omkring 2/3, men fandt ikke tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at den var nedsat til det ubetydelige. Sagsøgeren var derfor berettiget til mellemste førtidspension, jf. lov om social pension § 14, stk. 2, nr. 1. Således som sagsøgerens påstand var nedlagt var der ikke anledning til at hjemvise sagen til pensionsmyndighederne, og landsretten tog derfor sagsøgerens subsidiære påstand til følge.

Nævnet og Ankestyrelsen som biintervenient ankede Vestre Landsrets dom til Højesteret navnlig fordi dommen gav udtryk for, at der var fuld prøvelsesret. Ansøger ankede med påstand om krav på højeste pension samt renter.

På baggrund af Højesterets efterfølgende domme (SM P-3-2000 og SM P-5-2001) har nævnet genoptaget sagen og tilkendt mellemste førtidspension til ansøgeren.

Højesteret afsagde dom den 14. august 2001. Af dommen fremgår det bl.a.:

Efter at appellanten den 29. juni 2001 har hævet sin oprindelige anke, drejer sagen sig for Højesteret alene om, hvorvidt der skal tilkendes højeste førtidspension og om, hvorvidt pensionsbeløb, der er forfaldet før sagsanlægget, skal forrentes fra et tidligere tidspunkt end sagsanlægget.

Indstævnte har principalt nedlagt påstand om, at det sociale nævn skal anerkende, at hun er berettiget til højeste førtidspension i medfør af lov om social pension § 14, stk. 1, regnet fra 1. april 1995, og at nævnet skal foranledige pensionsbeløbene udbetalt tilige med rente 5 % over Nationalbankens til enhver tid værende diskonto fra de respektive pensionsbeløbs forfaldstid.

Subsidiært påstås stadfæstelse, dog at pensionsbeløbene skal forrentes som anført i den principale påstand.

Det sociale nævn har påstået stadfæstelse for så vidt angår afgørelsen om pension og frifindelse for rentepåstanden.

Nævnet anerkender, at de pensionsbeløb, der skal efterbetales, skal forrentes med procesrente fra sagens anlæg, dog får så vidt angår pensionsbeløb, der er forfaldet efter sagens anlæg, først fra forfaldstidspunktet for den enkelte pensionsydelse.

Den Sociale Ankestyrelse er for Højesteret indtrådt som biintervenient til støtte for nævnet.

Det sociale nævn har den 4. juli 2001 truffet afgørelse om at tilkende mellemste førtidspension fra den 1. april 1995.

Til brug for Højesteret er der tilvejebragt yderligere oplysninger, bl.a. fra Retslægerådet, der i en udtalelse fra 29. September 2000 bemærker:

Spørgsmål A:

Var indstævntes symptomer, således som de er beskrevet i de lægelige akter, forenelige med diagnosen kronisk træthedssyndrom på tidspunktet, da appellanten traf afgørelse den 24. august 1995?

Betegnelsen "kronisk træthedssyndrom" repræsenterer ikke en entydig sygdomsenhed, der kan stilles ved positive diagnostiske kriterier, men er en betegnelse, der er anvendt om tilstande med abnorm, vedvarende træthed uden påvist somatisk eller psykiatrisk baggrund. De kriterier, der henvises til i epikrisen, er beregnet på videnskabelige undersøgelser og ikke på enkeltstående sygdomstilfælde. En del af de kriterier, men ikke alle, var opfyldt på tidspunktet for indlæggelsen på hospital.

Spørgsmål B:

Opfyldte indstævntes symptombillede på noget tidspunkt i perioden fra indgivelsen af pensionsansøgningen den 25. januar 1995 til appellanten traf afgørelse den 24. august 1995 de krav, som man

a) efter den på afgørelsestidspunktet i 1995 tilgængelige lægefaglige viden og/eller

b) efter den senere tilgængelige lægefaglige viden, dvs den lægevidenskabelige litteratur eller tilsvarende fremkommet efter afgørelsestidspunktet i 1995, måtte stille til diagnosen kronisk træthedssyndrom?

Der synes i sagens akter at være forskellige angivelser af tidspunktet for træthedssymptomernes opståen. Det er ikke muligt at afgøre om flere eller færre symptomer var til stede i perioden forud for indlæggelsen, hvorfor der henvises til besvarelsen af spørgsmål A.

Spørgsmål C:

Hvornår og i givet fald pr. hvilket tidspunkt, kunne diagnosen kronisk træthedssyndrom stilles med sikkerhed?

Kronisk træthedssyndrom er en udelukkelsesdiagnose, der ikke kan stilles på baggrund af objektive kriterier, og i sin udformning ikke er beregnet på diagnosticering af enkeltstående sygdomstilfælde. Diagnosen kan således ikke på noget tidspunkt siges at være sikker.

Spørgsmål D:

Såfremt spørgsmål A og B besvares benægtende, havde indstævnte da en anden lidelse og i givet fald hvilken?

På baggrund af de forelagte lægelige bilag finder Retslægerådet ikke, at der er påvist nogen specifik lidelse som årsag til symptomerne.

Spørgsmål E:

Hvor sikker henholdsvis usikker var indstævntes prognose i perioden fra pensionsansøgningen den 25. januar 1995 til appellanten traf afgørelse den 24. august 1995?

Retslægerådet finder, at prognosen på det pågældende tidspunkt var behæftet med stor usikkerhed.

Spørgsmål F:

Må det antages, at alle andre årsager til indstævntes lidelse, herunder specielt psykiske årsager, var udelukket, da appellanten traf afgørelse den 24. august 1995, således at det kunne lægges til grund, at indstævnte på dette tidspunkt havde en varig lidelse, der ikke kunne behandles?

Sagens akter omfattet et psykiatrisk tilsyn, men ikke en egentlig psykiatrisk erklæring. På denne baggrund samt grundet diagnosens usikkerhed kan det ikke antages med sikkerhed, at alle andre årsager, herunder

specielt psykiske årsager til indstævntes lidelse var udelukket, da appellant traf afgørelse den 24. August 1995. Det er påvist, at psykoterapi og/eller psykofarmaka har effekt ved psykiatrisk behandling af kronisk træthedssyndrom, hvorfor det ikke kan udelukkes, at tilstanden ville kunne behandles.

Spørgsmål G:

Var der i perioden fra pensionsansøgningen den 25. januar 1995 til appellantens afgørelse den 24. august 1995 indtrådt helbredsmæssige forværringer og/eller forbedringer af indstævntes symptomer, og da hvornår eller i hvilke perioder?

Kan ikke vurderes på baggrund af de helbredsmæssige oplysninger.

Spørgsmål H:

Retslægerådet anmodes om at oplyse, hvorvidt sagen i øvrigt giver anledning til bemærkninger.

Betegnelsen "Kronisk træthedssyndrom" dækker ikke over en entydig defineret sygdomsenhed, men derimod over en række tilstande præget af den subjektive følelse af træthed. Hverken nationalt eller internationalt er der enighed om en fælles opfattelse af sygdomskomplekset. "

Afgørelse:

Højesterets bemærkninger:

Tilkendelse af højeste førtidspension er betinget af, at ansøger i ethvert erhverv må anses for kun at have ubetydelig erhvervsevne i behold. Det er således ikke tilstrækkeligt, at erhvervsevnen er nedsat med mere end 2/3. Erhvervsevnen skal være helt eller næsten helt bortfaldet, og enhver revalideringsmulighed skal være udelukket.

Ved afgørelsen af, hvilken erhvervsevne der kan antages at være i behold, indgår en lægelig vurdering af den fysiske og psykiske helbredstilstands indvirkning på den fysiske og psykiske funktionsdygtighed. Der skal herudover lægges vægt på denne funktionsudygtigheds indvirkning på erhvervsevnen.

Det er heller ikke efter bevisførelsen for Højesteret godtgjort med den fornødne sikkerhed

- jf. herved Højesterets domme af 22. december 1990 (U 2000.645)*) og 12. januar 2001 (U 2001.768)*)
- at ansøger i april 1995 måtte anses for i ethvert erhverv kun at have en ubetydelig erhvervsevne i behold, således at hun havde ret til højeste førtidspension. Højesteret stadfæster derfor dommen for så vidt angår afgørelsen af pensionsspørgsmålet.

Parterne er enige om, at de pensionsbeløb, der skulle efterbetales, og som er forfaldet efter sagens anlæg, skal forrentes med procesrente fra forfaldstidspunktet for den enkelte pensionsydelse. De er derimod uenige om, hvorvidt pensionsbeløb forfaldet før sagens anlæg skal forrentes fra forfaldstidspunktet for den enkelte pensionsydelse eller først fra sagens anlæg.

Rentelovens § 8, stk. 1, giver ikke hjemmel for forrentning fra noget tidligere tidspunkt end sagens anlæg. Der foreligger heller ikke omstændigheder vedrørende den manglende pensionsbetaling, som kan lægges nævnet således til last, at der er grundlag for at tilkende rente i medfør af § 8, stk. 2, jf. § 3, stk. 5. Nævnet frifindes derfor for rentepåstanden.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

Appellanten frifindes for indstævntes påstand om forrentning for tiden før sagsanlægget.